

Articol preluat din revista
“the Economist”
<https://www.economist.com/>

De-a lungul istoriei, pandemiile au avut efecte economice profunde

Efectele economice pe termen lung nu sunt întotdeauna îngrozitoare

Mar 12th 2020

Mar 12th 2020

Pandemiile sunt însoțite inevitabil de progres economic. De la imperiile din antichitate până la economia globală integrată de azi, sistemele comerciale interconectate și aglomerările urbane au făcut ca societățile să fie mai bogate, dar și mai vulnerabile. Efectele covid-19 vor fi foarte diferite de cele ale agenților patogeni^{*)} din trecut, care au lovit populații mult mai sărace decât oamenii de azi și cu mai puține cunoștințe despre viruși și bacterii. Prețul ar trebui să fie la o scară diferită de cel plătit în vremea Ciumei Negre (Black Death) sau gripei spaniole^{**)}. Chiar și așa, ravagiile din trecut oferă câteva îndrumări cu privire la modul în care economia globală se poate schimba ca urmare a coronavirusului.

*) paraziti, microbi sau viruși

***) a se vedea și articolul „1918 Gripa spaniolă- Virusul care a lăsat în urmă în jur de 50 de milioane de morți”. Sursa: <https://romania.europalibera.org/a/gripa-spaniola-/30472499.html>

Deși costurile umane ale pandemiilor sunt îngrozitoare, efectele economice pe termen lung nu sunt întotdeauna așa. Ciuma Neagra a răpit între o treime până la două treimi din populația Europei, lăsând cicatrici adânci. Dar, în urma acestei calamități, față de numărul populației apte de muncă, au rămas mari suprafețe de teren arabil care trebuiau lucrate. Lipsa bruscă a lucrătorilor a crescut puterea de negociere a muncitorilor în relația cu proprietarii și a contribuit la descompunerea economiei feudale.

De asemenea, se pare că a adus părți din nord-vestul Europei pe o cale de creștere promițătoare. Veniturile reale ale muncitorilor europeni au crescut considerabil în urma pandemiei care a lovit continentul între anii 1347 și 1351. În perioada pre-industrială, veniturile mai mari au permis, de obicei, o creștere mai rapidă a populației ceea ce, în cele din urmă, a stors veniturile până la nivelurile de subzistență (după cum a observat Thomas Malthus). Dar în unele părți ale Europei, **teoria Malthusiana**^{*)} nu s-a confirmat după retragerea pandemiei. **Nico Voigtländer**, de la Universitatea din California, Los Angeles și **Hans-Joachim Voth**, acum la Universitatea din Zurich, susțin că veniturile mari generate de ciumă au condus la cheltuieli mai mari cu fabricarea produselor în orașe și astfel, la cote mai mari ale urbanizării. Ciuma a împins efectiv părți ale Europei mai puțin urbanizate, cu salarii mici, spre dezvoltarea unei economii comerciale, urmata de cea industrială.

Ceva similar s-a petrecut în urma gripei spaniole, care a ucis între 20 mil. și 100 milioane oameni în perioada 1918 - 1920. Economii industriale de la începutul secolului XX nu mai erau legate de constrângerile Malthusiene. Chiar și așa, consideră **Elizabeth Brainerd**, care acum predă la Universitatea Brandeis, și **Mark Sieglar**, de la Universitatea de Stat din California, statele americane lovite mai greu de epidemie, s-au dezvoltat mai repede după aceea. După ce au analizat o serie de factori economici și demografici, ei constată că o moarte (în plus) la o mie de persoane a fost asociată cu o sporire de cel puțin 0,15 puncte procentuale, a creșterii medii anuale a venitului real per capita în următoarea decadă. Deși prețul provocat de pandemia Covid-19 probabil va fi prea mic pentru a stimula creșterea salariilor, poate obliga firmele să adopte noile tehnologii pentru a putea funcționa, având depozitele și birourile goale, cu efecte pe termen lung asupra creșterii și productivității.

Totuși, cel mai adesea, consecințele economice ale unei pandemii sunt în mod clar negative. Legăturile comerciale care răspândesc agentul patogen pot fi ele însele distruse de efectele bolii. În timpul Imperiului Roman, un grad ridicat de specializare și de comerț a ridicat veniturile la un nivel care nu a mai fost atins, după aceea, vreme de peste un mileniu. Din păcate, aceleași legături au facilitat și răspândirea maladiei. Economia romană a suferit o lovitură la sfârșitul secolului al II-lea e.n., când un focar din ceea ce se crede că a fost varicelă (*smallpox*) a devastat imperiul. Un secol mai târziu, **Ciuma lui Ciprian**, care pare să fi fost o febră hemoragică, a golit multe orașe romane și a coincis cu scăderea bruscă și permanentă a activității economice, măsurată după numărul epavelor (un indicator al volumului de schimburi comerciale) și după nivelurile de poluare cu plumb (generate de activitatea minieră). Diminuarea comerțului a alimentat un ciclu de scădere a veniturilor și de slăbire a puterii statului, pe care imperiul occidental nu le-a mai recuperat niciodată.

Mai apoi, comerțul s-ar putea să fi căzut ca urmare a gripei spaniole, dacă cumva primul război mondial nu trăsese deja cortina asupra primei mari ere a globalizării din lumea industrializată. La fel, Covid-19 lovește la, ceea ce poate fi, sfârșitul unei lungi perioade de integrare globală rapidă care, de asemenea, este amenințată de

*) **Robert Thomas Malthus** (1776 - 1834), cleric și profesor de colegiu, își desăvârșește studiile la Universitatea Cambridge

Vezi, printre altele, și articolul "**Robert Thomas Malthus și teoria sa demo-economică**" Sursa: <https://conspecte.com/Liberalismul-economic-clasic/robert-thomas-malthus-si-teoria-sa-demo-economica.html>

concuranța marilor puteri. Circumstanțele nu sunt identice, iar comerțul este puțin probabil să sufere la fel de mult cum s-a întâmplat în anii 1910. Totuși, nu ar fi surprinzător dacă istoricii ar identifica pandemia ca fiind una din multele consecințe ale globalizării care, în cele din urmă, a grăbit o nouă eră în comerțul global.

La fel cum pandemiile au o modalitate de demarcare a epocilor istorice, la fel ele pot identifica și schimbări în privința bogățiilor unor locuri în raport cu altele. Ciurma Neagră a crescut veniturile reale în toată Europa. Dar averile europenilor devin ulterior divergente, iar maladia a avut din nou rolul său. Molima a revenit pe continent în secolul al 17-lea în mai multe valuri mortale. Efectele acestor epidemii au variat foarte mult în Europa, susține **Guido Alfani**, de la Universitatea Bocconi din Milano. **Dacă în Anglia și Țara Galilor cel mult o zecime din populație a pierit în urma ciumei, în Italia de exemplu, mai mult de 40% dintre italieni ar fi murit de molimă de-a lungul secolului.** În timp ce populația Italiei a stagnat și rata de urbanizare a scăzut, Europa de nord-vest a continuat să beneficieze de creștere și de urbanizare, în ciuda pandemiei. Capacitatea fiscală a statelor italiene a suferit grav, cum s-a întâmplat și cu industria textilă din nordul Italiei, dar nordul și sudul Europei au pornit pe trasee economice destul de diferite.

În lupta împotriva covid-19, destinele țărilor se află în propriile lor mâini într-un grad mult mai mare decât în perioada pre-industrială. Guvernele știu mult mai multe despre cum pot fi gestionate epidemiile. **Experiențele diferite cu molima reprezintă la fel de mult un indicator al capacității fundamentale a statului, ca o cauză a divergențelor economice viitoare.** Totuși, istoria dezvăluie modul cum pandemiile împing societățile să se orienteze într-o direcție sau alta, într-o direcție viitoare decisivă. Nu putem ști ce efecte pe termen lung poate genera covid-19, dar cu siguranță putem simți în mod rezonabil că vor exista unele.

This article appeared in the Finance and economics section of the print edition under the headline "The ravages of time".

